

MUSEU NACIONAL
D'ART DE CATALUNYA

Dossier de premsa

Jo, Joan

Una talla
romànica
recuperada

Jo, Joan

Una talla
romànica
recuperada

A partir del 26 de març de 2015

*Un projecte d'obra convidada a
la col·lecció d'art romànic*

Organitza: Museu Nacional d'Art de Catalunya amb la col·laboració de VINSEUM, Museu de les Cultures del Vi de Catalunya, Vilafranca del Penedès

Coordina: Jordi Camps, conservador en cap de l'Àrea de Medieval del Museu Nacional

Museu de les Cultures
del Vi de Catalunya

VINSEUM

La talla romànica de sant Joan Evangelista, conservada actualment a VINSEUM, Museu de les Cultures del Vi de Catalunya, de Vilafranca del Penedès, és una peça clau del conjunt d'obres atribuïdes al famós «Taller d'Erill la Vall». Entre les obres d'aquest taller hi ha també l'excel·lent sèrie de conjunts del *Davallament de la Creu*, alguns dels quals són obres mestres de la col·lecció d'art romànic del Museu Nacional d'Art de Catalunya.

La col·laboració entre el Museu Nacional d'Art de Catalunya i VINSEUM ha permès restaurar l'obra i exposar-la al Museu Nacional, en diàleg amb les altres escultures atribuïdes al mateix taller, especialment les talles pertanyents als grups del *Davallament de la Creu* de la vall de Boí, com Erill la Vall i Durro, instal·lats en l'espai corresponent a les pintures murals de Sorpe (sala 11 de romànic).

El dipòsit de la peça al Museu Nacional per part del museu de Vilafranca del Penedès ha permès dur a terme una profunda intervenció de restauració-conservació i tornar a estudiar-la, posant èmfasis en els aspectes formals i iconogràfics de l'obra, especialment en el seu vessant gestual, així com revisar la cronologia i la qüestió del taller.

Elaborada en fusta de perer, la talla fa 97,8 x 29,2 x 33,5 cm i presenta diverses restes de policromia. Procedeix de la col·lecció donada per Manuel Trens al museu de Vilafranca el 1972, qui la va adquirir a un antiquari de la localitat lleidatana de Tremp (Pallars Jussà). Aquesta dada, afegida als seus trets estilístics i les seves mides, fa pensar que procedeix de l'església d'alguna localitat dels Pirineus occidentals catalans. Tradicionalment, ha estat relacionada amb les talles de la vall de Boí i la Val d'Aran. De fet, la concepció del volum l'apropa al cèlebre *Crist de Mijaran* (conservat a l'església parroquial de Vielha), centre d'un monumental *Davallament de la Creu* desaparegut.

Figura masculina amb una àliga

La talla de VINSEUM representa una figura masculina amb una àliga als peus, per la qual cosa pot ser identificada com l'evangelista Joan acompanyat del seu atribut habitual. Donat que Joan acostuma a aparèixer a la iconografia romànica acompanyat de la resta dels evangelistes, no es pot descartar que aquesta talla formés part d'un conjunt escultòric més ampli, que podria estar constituït pels quatre evangelistes al voltant d'un Crist. A més de motius de caràcter iconogràfic, aquesta hipòtesi podria ser avalada també pel fet que, a la seva banda esquerra, a la figura li manca una part i presenta un tall molt net en la fusta. Seria factible que en aquest costat esquerre la talla hagués estat connectada amb una altra de les figures d'aquest hipotètic grup escultòric.

Es desconeix, de moment, quina hauria estat la seva funció, encara que és probable que hagués format part d'un element del mobiliari litúrgic d'una església (baldaquí? faristol?).

En el transcurs de la intervenció duta a terme per part de l'Àrea de Restauració i Conservació Preventiva del Museu Nacional d'Art de Catalunya s'han descobert, en el dors de la talla, dos fragments de fusta afegits. Es podria tractar d'encastos que farien possible la fixació de la talla a alguna mena de suport. Però hi ha també la possibilitat que es tracti dels encastos per a la col·locació d'algun tipus d'element, com ara unes ales.

Si des del punt de vista iconogràfic en principi podria semblar estranya la hibridació entre la representació d'una figura alada i la d'un evangelista en la seva forma humana amb el seu

atribut, es poden trobar en la iconografia romànica diversos exemples de figures humanes alades que sostenen els símbols dels evangelistes. En l'àmbit francès es pot destacar el timpà de l'església de Saint-Aventin-de-Larboust (Haute Garonne, Midi-Pyrénées) i a la península Ibèrica al segle x es van representar els quatre evangelistes en la seva forma humana i amb ales a l'anomenada *Bíblia de 920* (Lleó, Arxiu de la catedral, Còdex 6, fol. 202, 209, 211 i 214). També en la pintura mural de les esglésies de Sant Climent i Santa Maria de Taüll (conservades al Museu Nacional), hi ha disposicions similars en la representació dels símbols dels evangelistes.

Per a aquesta mostra s'ha dut a terme un procés de conservació-restauració imprescindible per garantir l'estabilitat de la talla, acompanyat d'un detingut estudi científic que ha comportat exàmens i anàlisis, i que ha permès d'aprofundir en el coneixement material i tècnic de l'obra. La intervenció ha consistit bàsicament en un tractament de desinsectació per anòxia; una neteja tant de la superfície de la fusta, repleta de cera d'antigues restauracions, com de les escasses restes de policromia, i l'eliminació d'estucs afegits que alteraven els volums i el treball acurat de talla.

El «Taller d'Erill la Vall»

El grup escultòric del *Davallament* procedent de l'església de Santa Eulàlia d'Erill la Vall ha donat lloc al terme «Taller d'Erill la Vall», que designa un conjunt molt més ampli de talles en fusta procedents de diferents esglésies dels Pirineus occidentals catalans: els grups del *Davallament* de les esglésies d'Erill la Vall, Durro i Santa Maria de Taüll, a la vall de Boí; l'anomenat *Crist de Mijaran*, procedent de l'església de Santa Maria de Mijaran a la Vall d'Aran; dues talles de Maries actualment conservades al Fogg Art Museum de la Universitat de Harvard i al Musée national du Moyen Âge a París, i, finalment, la talla de sant Joan Evangelista conservada actualment a VINSEUM, entre d'altres. S'hi podien afegir algunes imatges del Crist crucificat desaparegudes durant la Guerra Civil espanyola, com les de Mur (Pallars Jussà) i Montmagastre (la Noguera), que amplien l'abast geogràfic de l'actuació de l'esmentat taller.

Malgrat que el sant Joan de VINSEUM és una de les peces menys conegudes de l'anomenat «Taller d'Erill la Vall», aquesta talla n'és un exponent important, ja que es tracta de l'única escultura atribuïda en aquest taller que no pertany a un grup escultòric iconogràficament vinculat al cicle de la Passió de Crist, com sí que ho són les talles dels *Davallaments* i les dues

peces de Maria conservades al Fogg Art Museum de Harvard i al Musée national du Moyen Âge de París.

Totes aquestes talles ja es van reunir en el marc de l'exposició, *Obres mestres del Romànic. Escultures de la Vall de Boí*, que va tenir lloc al Musée national du Moyen Âge de París i al Museu Nacional d'Art de Catalunya entre la tardor de 2004 i la primavera del 2005. En aquell doble esdeveniment, es va tractar la problemàtica del Taller d'Erill i aspectes relacionats amb la iconografia dels *Davallaments de la Creu*. Ara, en canvi, la talla del museu de Vilafranca s'exposa junt amb les peces que el Museu Nacional conserva i exposa a les sales de romànic, a la recerca de la comparació i la contraposició entre totes elles.

La col·lecció d'art romànic del Museu Nacional

La col·lecció d'art romànic del Museu Nacional d'Art de Catalunya està integrada per obres dels segles XI, XII i XIII, entre les quals destaca l'excel·lent sèrie de conjunts de pintura mural, única al món. Aquestes pintures, procedents en gran part de les esglésies romàniques dels Pirineus, van ser comprades i traslladades al museu majoritàriament entre 1919 i 1923 per evitar-ne l'exportació. La col·lecció es completa amb un ric fons de pintura sobre taula –el conjunt més nombrós i antic de l'Europa romànica–, de talla en fusta, escultura en pedra i orfebreria.

La col·lecció d'escultura en fusta del museu és també de gran importància, no només per la seva riquesa tipològica (crucifixos, marededéus, davallaments de la creu) sinó perquè algunes de les peces que conserva són obres fonamentals del romànic europeu, com és el cas de la *Majestat Batlló* o les figures del *Davallament d'Erill la Vall*.

Text de sala

Jo, Joan. Una talla romànica recuperada

La talla en fusta que mostrem presenta una figura masculina imberbe, pràcticament de front, amb una àliga davant les cames que l'identifica com l'evangelista Joan. En destaca el gest de la mà dreta, que assenyalava amb el dit índex el llibre que sosté amb el braç esquerre, com a símbol de la seva condició de transmissor de l'Evangelí. Amb la mà esquerra fa un subtil gest de recollir el mantell que vesteix. Convé fixar-se en l'elegància dels plecs, del lleu moviment del cos, dels volums potents del cap i de l'àliga, per descobrir l'excel·lent qualitat de la talla.

D'origen desconegut, va formar part de la col·lecció donada per l'historiador mossèn Trens al que avui és VINSEUM, Museu de les Cultures del Vi de Catalunya, de Vilafranca del Penedès. Ha perdut part de l'esquerra del cos i gran part de la policromia que la cobria. El detingut procés de restauració i d'estudi a què ha estat sotmesa l'obra ha permès de recuperar-la i obtenir informació sobre els seus components materials i tècnics, com ara la fusta, de perer.

Així, la talla del museu vilafranquí ocupa un lloc preferent en l'escultura romànica en fusta a Catalunya, malgrat que el seu origen exacte sigui encara un misteri. Devia formar part d'un grup més ampli o d'algun objecte del mobiliari litúrgic. Estilísticament pertany al grup de talles dels Pirineus occidentals catalans incloses en l'anomenat «Taller d'Erill», del segle XII. Per aquest motiu, el sant Joan ha estat exposat en diàleg i confrontació amb imatges procedents d'Erill la Vall i de Durro, a la vall de Boí, conservades al Museu Nacional d'Art de Catalunya.

Fitxa tècnica

Sant Joan Evangelista

Segle XII

Origen desconegut (Pirineus occidentals catalans?)
(adquirida per Manuel Trens a un antiquari de
Tremp, Pallars Jussà)

Talla en fusta de perer amb restes de policromia

97'8 x 29'2 x 33'5 cm

Dipòsit de VINSEUM - Museu de les Cultures
del Vi de Catalunya, Vilafranca del Penedès, 2012,
inv. MV-3357

Jo, Joan

Una talla
romànica
recuperada

Dates: A partir del 26 de març de 2015

Organitzen: Museu Nacional d'Art de Catalunya amb la col·laboració de VINSEUM, Museu de les Cultures del Vi de Catalunya, Vilafranca del Penedès

Coordina: Jordi Camps, conservador en cap de l'Àrea de Medieval del Museu Nacional

Lloc: Sala 11 de la col·lecció d'art romànic

**Museu de les Cultures
del Vi de Catalunya**

VINSEUM

**MUSEU
NACIONAL
D'ART DE
CATALUNYA**

Oficina de premsa

Tel. 93 622 03 60
premsa@museunacional.cat

Parc de Montjuïc
Barcelona
www.museunacional.cat

  @MuseuNac_Cat

www.museunacional.cat